

Folkbildning som krishantering och krishantering som folkbildning

Lina Rahm

Lina Rahm, postdoktor, avdelningen för historiska studier av teknik, vetenskap och miljö, KTH. E-post: linarahm@kth.se

Den svenska strategin för att hantera coronapandemin särskiljer sig internationellt. När andra länder stänger ner stora delar av samhället och beordrar medborgarna att stanna inne är istället Sveriges styrningsrationalitet en form av informations- och upplysningskampanj där medborgarna genom ökad kunskap förväntas frivilligt reglera sig själva för att minska den samhällsliga spridningen av viruset. Sveriges medborgare ska folkbildas snarare än hindras och förbjudas. Denna artikel bygger på intervjuer med 10 frivilligorganisationer och utforskar de "utbildningspolitiska tankefigurer" som kännetecknar deras agerande under krisen. Artikeln visar att folkbildning blir sätt att hantera krisen på ett flertal sätt, genom att återge myndigheters budskap till grupper som annars kunde varit svåra att nå, men också att krishanteringen blir ett sätt att initiera utbildningsinitiativ på bred och fokuserad front, både inom organisationen och till dess målgrupper.

The Swedish strategy for handling the coronavirus pandemic is internationally distinctive. While other countries shut down big parts of society and order citizens to stay at home, the Swedish approach is one of information and "enlightenment" where citizens are expected to voluntarily regulate themselves. Swedish citizens are to be educated rather than prohibited. This article is based on interviews with 10 voluntary civil organizations, and explores the "educational imaginaries" that signifies their actions during the crisis. The article shows that citizen education becomes a way to manage the crisis, by relaying governmental information to target groups that would otherwise be hard to reach, but also that the crisis becomes a way to initiate educational efforts both broadly and specifically, within the organization as well as towards its target groups.

Inledning

Den svenska strategin för att hantera coronapandemin särskiljer sig internationellt. När andra länder stänger ner stora delar av samhället och beordrar medborgarna att stanna inne är istället Sveriges styrningsrationalitet en form av informations- och upplysningskampanj där medborgarna genom ökad kunskap förväntas frivilligt reglera sig själva för att minska den samhälleliga spridningen av viruset. Sveriges medborgare ska folkbildas snarare än hindras och förbjudas. Ur ett sådant perspektiv kan kampen mot smittspridningen ses som en styrning av (olika grupper av) medborgare genom utbildning. Utbildning förstås här i bred mening i form av information i syfte att skapa ny kunskap och därmed beteendeförändring. Utbildning som styrning har som mål att forma medborgare som är väl lämpade att möta en föränderlig samtid och oviss framtid, eller som det uttrycks idag, medborgare med hög tilltro till myndigheter och vetenskaplig kunskap, och som tar aktivt ansvar i samhället.

Av särskilt intresse för denna artikel är de många frivilliga som på olika sätt bidrar under samhälleliga kriser. Dessa var mycket viktiga under till exempel skogsbränderna (Johansson et al. 2018) och under den så kallade flyktingkrisen. Sociologen Erna Danielsson (2020) menar att coronapandemin delvis kan ses som en ny typ av kris då viljan att hjälpa kompliceras av risken att smittas (eller smitta andra). Danielsson lyfter hur det därmed blir intressant att studera vilka uttryck frivillighet tog under just pandemin och vilken betydelse civilsamhället spelat. I ljuset av detta intresserar sig denna artikel för hur utbildning av medborgare iscensätts och beskrivs av organisationer i civilsamhället. Särskilt kommer denna artikel beskriva och förklara hur krishantering under coronapandemin överlappar med, vad jag kallar, *utbildningspolitiska tankefigurer* (Rahm, 2019)—det vill säga föreställningar hur information och utbildning skall öka kunskapen hos befolkningen för att, i någon mening, styra dess beteende. En central frågeställning att lyfta är således: vem ska egentligen utbildas, hur och varför?

Artikeln ger inledningsvis en kort bakgrund till den svenska traditionen av hälsoupplysning och folkbildning. Därefter följer en kort metodologisk redogörelse, varefter artikeln avslutas med en analys av frivilligorganisationer och deras utbildningspolitiska tankefigurer under coronakrisen.

Bakgrund

Hälsoupplysning har en lång tradition i Sverige, vilken Sundin (1994) menar hade en inledande glansperiod på 1700-talet, då till exempel i formen av läkarförfattade böcker kring sjukdomsprevention. Prevention ansågs tidigt som ett billigt och effektivt sätt att motverka sjukdomsspridning. Snart sågs det dock inte som tillräckligt att enskilda aktörer verkade för folkhälsoupplysning. Det

krävs en byråkratisk och politisk infrastruktur för att skapa och upprätthålla upplysning som medel för att nå utstakade samhällliga mål. Övergripande befolkningsstatistik blev därmed viktig för att nå kunskap om medborgarnas hälsa, men också som beslutsunderlag för att påverka den i önskad riktning. Medborgarupplysning hänger därför nära samman med kvantifiering av medborgaren. En stat som har omfattande data om sina medborgare kan börja använda statistiken som grund för samhällsomsorg. Sverige har en lång tradition av befolkningsstatistik i och med att alla medborgare har ett unikt personnummer. Sverige var också först i världen med en datalag som reglerar personuppgifter, år 1973 (Söderlind 2009). Systematisk insamling av data måste alltså föregås av en institutionell ordning som förutsätter en stark statsapparat. Drömmen om det rationella samhället är således en vision byggd på att samhället går att mäta och planera. Civilsamhällets organisationer spelar här en viktig roll att tillsammans med staten utbilda och forma medborgare som kunskapssubjekt vid samhällskriser. Denna medborgarutbildning kan förstås som en (delvis paradoxal) blandning av både emancipation och fostran (Berg & Edquist, 2011, 2017), där både styrning och egenmakt fungerat som underliggande argument.

Av kritiker beskrivs den svenska coronastrategin återkommande som ”laissez-faire”, vilket inte sällan omformuleras till att betyda en nonchalans inför, eller till och med ”offrande” av, äldre för att nå flockimmunitet (Svanberg, 2020). Företrädare för den svenska strategin beskriver istället strategin som den mest effektiva och framförallt mest hållbara över tid. Den beskrivs därmed inte som ”så lite styrning som möjligt” utan snarare som just så mycket styrning som krävs vid en viss punkt i tiden. Genom upplysning, utbildning och ny kunskap ska således människor frivilligt ändra sina beteenden. Sveriges strategi kan alltså beskrivas som en klassisk liberal styrningsrationalitet där individen förväntas styra sig själv på ett sätt som gagnar både henne och samhället. Denna liberala styrningsrationalitet utgår inte bara ifrån att individen är kapabel att hantera sin frihet på ett ansvarsfullt sätt, den hyser också stora förhoppningar på att samhället kan styras genom utbildningspolitiska interventioner. Centralt är dessutom att dessa interventioner kan mätas på olika sätt så att samhällsåtgärdernas effekter kan generera ny kunskap och därmed nya åtgärder. Vetenskap och rationell kunskap värderas därför högt. Det blir med andra ord en slags återkopplingsmekanism där samhällets manipulation ständigt måste utvärderas och upprepas. Kunskap om samhället, producerad av experter, blir därmed verktyg i hur samhället ska styras, vem som ska styras och mot vilka mål.

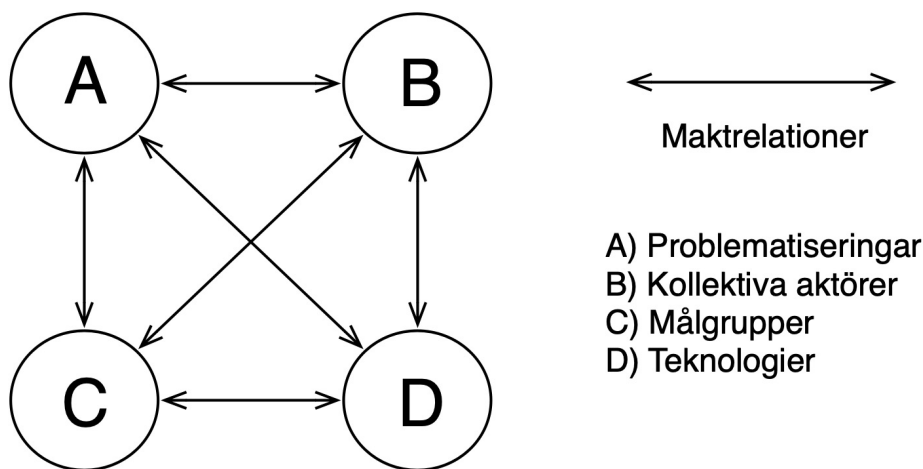
Metod och empiri

Som nämns i inledningen fokuserar denna artikel på frivilligorganisationer och det bildningsarbete de utfört under coronapandemin. Intervjuer har genom-

förts med ledande personer inom 10 frivilligorganisationer. De organisationer som intervjuats är (i bokstavsordning): Anhörigas Riksförbund, Arbetarnas bildningsförbund (ABF), Folkbildningsrådet, Pensionärernas riksorganisation (PRO), Scouterna, Sjuksköterskeföreningen, Stockholms moské, Stockholms och Uppsalas Stadsmission, Svenska Blå Stjärnan samt Unizon. Dessa organisationer skiljer sig åt avseende statsbidrag och grad av frivillighet men diversifieringen av urvalet är viktig för att ge en nyanserad bild av civilsamhällets engagemang under pandemin. Intervjuerna är en del av ett större samarbetsprojekt förlagt till Ersta Sköndal Bräcke högskola, vilket syftar till att undersöka civilsamhället under pandemin. Intervjuerna är således gjorda av författaren, samt andra forskare, och har följt ett semistrukturerat förfarande. Rent tekniskt har intervjuerna skett via en digital plattform, och de har spelats in som ljudfiler.

Analys: civilsamhället, kriser, och utbildningspolitiska tankefigurer

Som tidigare nämnts är fokus för denna artikel frivilligorganisationer och hur deras utbildningspolitiska tankefigurer förändrats i och med coronaviruset. Begreppet utbildningspolitiska tankefigurer kan ses som ett kvalitativt analytiskt verktyg i skärningspunkten mellan makt och utbildning. Begreppet består av fyra delkomponenter och maktförhållandena mellan dem. Modellen används i denna artikel främst som ett sätt att organisera och analysera det empiriska materialet.

Figur 1. Utbildningspolitiska tankefigurer som idealtyp.

En utförligare redogörelse och exemplifiering av modellens komponenter ges nedan, men för att ge en kort översikt så består utbildningspolitiska tankefigurer för det första av problematiseringar (koordineringar av problem och lösningar), ett koncept som utvecklats av Carol Bacchi (2016, 2015, 2012). Problematiseringar är sätt att framställa vissa förhållanden, fenomen eller individer som problem—problem som därmed också måste lösas på ett visst sätt. Kollektiva aktörer—beslutsfattare, regeringar, sociala rörelser, utbildningsinstitutioner och liknande—är de med makt och mandat att agera inom en viss sfär av politik och kunskapsproduktion. Målgrupper är (i det här fallet) huvudsakligen de grupper av medborgare som av olika skäl ses som i särskilt behov av utbildning—och som därmed agerar inom en sfär av mottagande, anpassning och omdefinition (Bouchard 2017). Den sista komponenten i modellen är teknologier—som jag vill hävda praktiskt taget alltid är en viktig del av utbildningspolitiska tankefigurer och dess problematiseringar (från skriftspråk och böcker till internet och sociala medier).

Problematiseringar

Hur vi formulerar ett samhällsproblem är avgörande för vilka lösningar som skapas. Den grundläggande idén i modellen är att vi styrs genom problematiseringar (Bacchi 2009), och att viktiga analytiska insikter kan erhållas genom att analysera dessa problematiseringar (det vill säga hur problem konstrueras, snarare än själva problemen). Fokus för en kritisk analys bör således ligga på hur problem bildas, conceptualiseras och laddas med specifik mening snarare än på de faktiska (eller antaget faktiska) problematiska förhållandena (Bacchi 2016).

Ur detta perspektiv är handlingsprogram i form av riktlinjer och policys inte reaktioner på problem som finns i samhället utan de omarbetar (eller till och med producerar) snarare ett visst samhällsfenomen som ett problem. Bacchi varnar oss till och med för att idén att problem existerar oberoende av *föreställningarna* om dessa problem kan ha allvarliga politiska konsekvenser. Det vill säga, eftersom problematiseringar måste bygga på någon form av konsensus (att något är problematiskt och bör lösas), kan de också dölja hur styrning sker, hur ordning upprätthålls, vilka andra problematiseringar som undvikits, och inte minst vilka underliggande antaganden och värden som formar problemet (och den lösning som följer). Problematiseringar har alltså en materiell och symbolisk påverkan på hur vi styrs och hur vi lever våra liv.

I det empiriska materialet beskriver frivilligorganisationerna de (medborgarbildande) problem de ser som sin uppgift att lösa. Ett tydligt exempel är hur brist på kunskap formas som ett centralt problem där mer utbildning och information blir en central lösning.

Vissa intervjuade aktörer arbetar redan med utbildning som huvudsakligt

verksamhetsområde. ABF påpekar exempelvis hur formerna för pågående utbildning ändras (men inte målen) när verksamheten övergår alltmer till digitala lösningar. Det poängteras att folkbildning erhåller riktade statliga bidrag för att utbilda individer uppsagda på grund av pandemin - som Folkbildningsrådets informant uttrycker sig: ”regeringen vill använda sig av folkbildningen för att möta effekterna av corona”. Unizon menar på ett liknande sätt att det finns en oro för att problem med utsatthet växer. Problemområdet som det beskrivs av dessa organisationer är således (risken för) ett ökat utanförskap, utsatthet och arbetslöshet. Lösningen blir då att (om)utbilda för till exempel ökad anställningsbarhet och för att förbereda för ett ökat behov av organisationens verksamhet *efter* pandemins mest akuta fas.

Ett annat tydligt exempel är hur misstro mot myndigheter och politiska strategier ses som ett potentiellt problem, och hur medborgarnas tillit därför blivit viktigt att kontinuerligt undersöka statistiskt. Ökad tillit hos medborgarna beskrevs som en viktig lösning på krisen. De intervjuade organisationerna använder sig av information för att upprätthålla tillit hos såväl allmänheten som medlemmar och frivilliga. Information beskrivs också som viktigt i proaktivt syfte och för påverkansarbete om vad organisationen gör, det vill säga, vikten att synliggöra verksamheten utåt. Information om vad organisationen gör under krisen används också i syfte att inte skapa orealistiska förväntningar, hantera spontanfrivilliga, men också för att inte tappa engagemanget hos frivilliga utan att ”fortsatt hålla dem på tårna”. Krisen omformas till ett lärtillfälle, där det skapas tillfälle för organisationer att öva och omsätta kunskap i praktiken. Krisen används också för att snabba på redan pågående digitaliseringsprocesser inom organisationen, eller som ett tillfälle att uppdatera medlemsregister eller till och med renovera lokaler. För de organisationer vars kärnaktiviteter inte kan digitaliseras så enkelt (exempelvis matleveranser från Stadsmissionen) eller de vars målgrupper beskrivs som mindre teknikvana (exempelvis Anhörigas Riksförbund) blir det dock antingen ett tydligt avbrott eller en ihärdig fortsättning på den tidigare verksamheten med förstärkt riskhantering. Det vill säga, de aktiviteter som inte kan digitaliseras ställs oftast in, men fortgår ibland som en strategi att bibehålla en ”rörelse”. Detta kan belysas med exempel från Stadsmissionen som väljer att inte ställa in aktiviteter utan istället ”smittsäkra” dem. Där uppstår dock nya problem som exempelvis att hantera att handspriten inte dricks upp av besökande. Stadsmissionen beskriver alltså inte hur de i första hand informerar och utbildar deltagare (de vaktar istället handspriten), utan beskriver istället hur de som organisation försöker få kunskap kring smittprevention. De nya normala är att ställa in eller att digitalisera, men för de organisationer som inte kan eller vill detta beskrivs en akut avsaknad av råd och riktlinjer under pandemins första fas.

Flertalet organisationer beskriver den så kallade flyktingkrisen, samt torkan år 2018, som kriser med större påtagliga effekter än coronapandemin. Samtliga organisationer påverkas visserligen av pandemin och reagerar med specifika åtgärder och handlingsprogram, men trots det tonar flertalet ner sina insatser och menar att det finns andra (ofta ospecificerat vilka) som ”gör så mycket mer”. Benämningen av pandemin som kris (och därmed problem) går därför inte på ett entydigt sätt i linje med organisationernas upplevelse. Istället är tre, problematiseringar av krisen tydliga. För det första: krisen beskrivs som en viss intensifiering av det egna verksamhetsområdet (det är fler som är i behov av hjälp och stöd); för det andra, krisen problematiseras som något externt och mindre påtagligt (här problematiseras andra kriser som större); och för det tredje, krisen problematiseras som en förberedelse på de *efterkommande* effekterna, vilka ses som större än den pågående krisen. I samtliga tre problematiseringar beskrivs det också som en möjlighet att lära och utvecklas.

Kollektiva aktörer

Kollektiva aktörer är de intressenter som är centrala i produktionen av problematiseringar. De besitter vad Lars Gustafsson (1989) benämnt som *problemformuleringsprivilegiet*—auktoritet att benämna ett fenomen som problematiskt (eller inte) och därmed forma motsvarande lösningar. De är naturligtvis inte enbart auktoritära, och deras förhållanden till de andra komponenterna i modellen är ofta komplexa. När det gäller produktionen av (problematiseringar i) kollektiva föreställningar, pekar Flichy (2007) och Jasanoff och Kim (2015), på flera möjliga typer av kollektiva aktörer: det vetenskapliga samhället och kända enskilda forskare; företag och företagsledare; sociala rörelser; läroanstalter; politiska partier och framstående politiker; icke-statliga organisationer; offentliga och lagstiftande myndigheter; nyhetsmedia; populärkultur och marknadsföring, såväl som populärvetenskapliga böcker, tidskrifter och författare. Naturligtvis, både inom och mellan dessa grupper av kollektiva aktörer finns det också maktförhållanden och förhandlingar, eller konkurrens, om problemformuleringsprivilegiet. Förhållandena mellan kollektiva aktörer kännetecknas således ofta av en kontinuerlig omfördelning av agens och makt mellan staten, sociala rörelser och marknaden. Exempel på detta är hur såväl ideella som privata aktörer, av regeringen och myndigheter, uppmanas ta sitt ansvar och bidra till att lösa krisen. Vem som ses som expert och vilka expertkunskaper som värderas beror på maktrelationer som inte alltid är givna på förhand och som också kan omformas och omproblematieras. Exempelvis beskriver många av de intervjuade frivilligorganisationerna återkommande sin verksamhet i relation till myndigheter och regering. De beskriver hur de ofta har en unik möjlighet att nå grupper som myndigheter har svårt att nå (ofta grundat på språksvårigheter eller samhälleligt

utanförskap) och därmed fungerar som en mellanhand mellan medborgare och myndigheter. Vidareförmedling av relevant krisinformation till den specifika målgruppen ses således som centralt. Till exempel beskriver Stockholms Moské hur de genomgående under krisen översätter information till andra språk än svenska och förmedlar exempelvis att de svenska skolorna är öppna och barnen bör gå i skolan. Pensionärernas riksorganisation beskriver hur de återkommande vidareförmedlar vikten att den egna målgruppen följer myndigheters riktlinjer. Organisationerna beskriver en stor tillit bland medborgare både till den egna organisationen men också till myndigheter. Det svenska samhället beskrivs vila på "folkkunskap" där medborgare respekterar restriktioner och förhållningsregler. Civilsamhällets aktörer beskriver hur de agerar i linje med detta och bistår staten att nå ut med information.

Målgrupper

Den huvudsakliga målgruppen för Sveriges strategi under pandemin är alla medborgare. *Alla* ses som i behov av ökad information och utbildning för att därmed få mer kunskap och ändra sina beteenden för att minska smittan. Likväl har vissa grupper problematiserats som särskilt viktiga mål för utbildningsinsatser. Problemet med folkhälsouppläsning menar Jarlbro (2000) är att sändare och mottagare befinner sig i olika sociokulturella rum. På så sätt kan information verka exkluderande genom att förutsätta att alla i målgruppen har samma livsbetingelser och förutsättningar (Wachinger et al. 2012). En ofta förekommande massmedial bild i Sverige är exempelvis att orsaken till hög dödlighet i vissa etniska grupper beror på språk- eller tolkningssvårigheter. Orsaken till smitta individualiseras således så att den som blir smittad beskrivs som, beroende på bristande kunskap, orsaka sin egen smitta, eller i alla fall utsätta sig för högre risker i brist på bättre vetande. De internationellt sett höga dödstalen på svenska äldreboenden beskrivs också i media som en konsekvens av brist på utbildning och kunskap hos personalen (Granestränd, 2020; Haglund, 2020; Lagercrantz, 2020). När utbildning, information och kunskap om coronasmitta beskrivs som en viktig lösning kom alltså samtidigt smittspridning att beskrivas som *orsakad* av brist på kunskap hos individer eller grupper av individer. Denna problembeskrivning riskerar således att osynliggöra de socioekonomiska förutsättningarna för smittan.

Samtliga intervjuade organisationer har gjort omprioriteringar och undantag på olika sätt för att möta behov hos särskilt utsatta inom den egna målgruppen. Det kan exempelvis handla om att vissa aktiviteter för sårbara grupper inte har övergått till distans. Det finns dock exempel på organisationer vars målgrupp främst är andra kollektiva aktörer, snarare än medborgare. Till exempel berättar Unizon och Anhörigas Riksförbund om hur de tillhandahåller beslutsunderlag och utför omfattande påverkansarbete riktat till myndigheter (vilka behöver

påminnas och utbildas om villkoren och utsattheten hos organisationens målgrupp). Relationen mellan civilsamhällets organisationer och myndigheter beskrivs alltså som reciprok där organisationer bistår myndigheters utbildning av medborgare, men också själva utbildar myndigheter i specifika frågor.

Teknologier

När det gäller den svenska ”upplysningsstrategin” för att hantera coronasmittan formades digitala medieteknologier som en slags pedagogisk metodik. Detta är i sig inget nytt. Sociotekniska föreställningarna om maskiner som medborgarapparater har djupa rötter. Olika medier och maskiner har vid olika punkter i historien väckt radikalt olika behov för medborgarnas utbildning och har samtidigt ändrat förutsättningarna för medborgarskap. Med varje ny (medie)teknologisk era har diskussioner om de ökade potentialerna och växande farorna följt—men också diskussioner om nya behov av utbildning. TV:n, radion, bilen och tryckpressen, bara för att nämna några av de mest märkbara teknikerna, har alla krävt grundläggande nya färdigheter från medborgarna och har alla haft radikalt befriande potentialer tillskrivna dem (Winner 1980).

I materialet från de intervjuade aktörerna uttrycks ”kommunikation” och ”information” återkommande som nyckelord. Digital teknik beskrivs få ökad betydelse. Alla flöden i organisationen blir digitalt medierade under pandemin. Såväl ekonomiska, sociala som politiska sfärer behöver medieras genom digitala medietekniker. Det kan handla om allt från att få in gåvor, till samverkan med andra organisationer, så väl som alla aktiviteter som rör den specifika interna organisationen. Även om flera organisationer beskriver att de redan tidigare var inne i en digitaliseringsprocess, som nu snarare påskyndats än inneburit något specifikt nytt, beskrivs återkommande ett skriande behov av teknisk kompetens inom den egna verksamheten. Det nya kunskapsbehovet under pandemin handlar nästan uteslutande om teknisk kunskap och digital pedagogik för att nå ut när verksamheten stänger ner fysiskt. De digitala medieteknologiernas kapacitet, som distansläget alltså kräver, formar nu organisationernas verksamhet—verksamheten anpassas alltså till vad digitala medier klarar av. Digitala medieteknologier beskrivs dock i huvudsak som tekniker för information och kommunikation och inte som tekniker för att upprätthålla sociala funktioner. Det virtuella formas alltså som plats för enkelriktad information medan de viktiga mötena människor emellan inte digitaliseras på samma sätt (”kreativitet är svårare att koordinera digitalt” som PRO säger). Organisationen beskriver sig också vara tvungen att anpassa budskapet och verksamheten efter mediet. När verksamheten blir digital förändras således också (delvis) organisationens värden där ökad betydelse läggs vid enkelriktad kommunikation och information, snarare än dialog. Bristen på dialog i medierad kommunikation beskrivs också

orsaka svårigheter i att pejla av, inte bara hur målgrupperna har det, men också hur medarbetarna mår eller i att bedöma deras arbetsbelastning. Det fysiska sociala mötet beskrivs således rymma en särskild form av mikrokontroll som förloras i det digitala. Samtidigt öppnas nya utbildningsrelaterade tankefigurer upp ”nu när hela Sverige lärt sig Teams och Zoom”, vilket beskrivs som en ”extrem inlärningskurva”.

Slutsats

Artikeln har visat att brist på (rätt) information och (rätt) kunskap formas som problematiskt under coronapandemins initiala fas. Lösningen beskrivs således som ”mer utbildning och information”. Det är meningsfullt att förstå civilsamhällets organisationer som kluster av samverkan mellan olika aktörer som verkar i linje med regering och myndigheters riktlinjer. Genom att hjälpa till att sprida och stötta myndigheters information verkar civilsamhällets organisationer som en del av staten och den officiella svenska strategin att hantera coronasmittan. Civilsamhällets organisationer kan alltså inte förstås som agerande helt frivilligt eller separerat från staten. Det finns ofta ett ekonomiskt beroende och många organisationer lever med en osäkerhet kring fortsatt finansiering. Centralt för organisationerna under krisen är dock tilltro till att den ekonomiska osäkerheten ”kommer lösa sig”. Det beskrivs som centralt att fortsätta sprida myndigheters information och riktlinjer till egna målgrupper där kunskap beskrivs som en viktig lösning på att minska smittan. Teknisk kompetens formas också som ett nytt och angeläget kunskapsområde, men digitala medieteknologier beskrivs i huvudsak som medel för informationsspridning och utbildning snarare än potentiella former för ny social gemenskap.

Mer information och mer kunskap ses ofta som något önskvärt och oproblemiskt. Utbildning används i samtiden som en universallösning på diversifierade samhällsproblem. Målgrupperna för utbildning är både alla medborgare och särskilda grupper inom organisationens eget verksamhetsområde. Maktrelationerna i det empiriska materialet tar sig uttryck som toppstyrning, det vill säga att det problem som formuleras statligt också utgör ett lösningsparadigm för civilsamhällets organisationer. På samma sätt utgör teknologier en obligatorisk lösning som inte ifrågasätts. Digitala medier sätter ramarna för många av de insatser som i och med krisen behöver ta nya former. Den här artikeln har visat på vikten att problematisera utbildning av befolkningen som ofta ses som en neutral och opolitisk lösning. Därmed kan vi börja nysta upp förgivetagna tankefigurer kring medborgarbildning och visa på hur ”mer information och kunskap” som universallösning under kriser också kan tänkas osynliggöra (omöjliggöra) andra lösningar.

Tillkännagivande

Författaren vill tacka alla forskare i projektet som genomfört intervjuer samt alla medverkande organisationer som generöst ställt upp med sin tid: Emilia Forsell och Anhörigas riksförbund; Pelle Åberg och Folkbildningsrådet; Hanna Gabrielsson och PRO; Johan Vamstad, Stadsmissionen och Scouterna; Linnea Lundgren och Stockholms Moské; Elin Hjort, Sjuksköterskeföreningen och Unizon. Slutligen tack till ABF och Svenska Blå Stjärnan som intervjuats av mig.

Referenser

- Bacchi, C. (2009). *Analysing policy: what's the problem represented to be?* Frenchs Forest, N.S.W: Pearson
- Bacchi, C. (2012). Why study problematizations? Making politics visible. *Open Journal of Political Science*, 2(1), 1-8.
- Bacchi, C. (2015). The turn to problematization: Political implications of contrasting interpretive and post-structural adaptations. *Open Journal of Political Science*, 5(1), 1-12.
- Bacchi, C. (2016). Problematizations in Health Policy: Questioning how “problems” are constituted in policies. *SAGE Open*, 6(2), 1-16.
- Berg, A., & Edquist, S. (2017). *The capitalist state and the construction of civil society. Public funding and the regulation of popular education in Sweden 1870-1991*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Bouchard, G. (2017). *Social myths and collective imaginaries*. Toronto: University of Toronto Press.
- Danielsson, E., Liljeros, F., Mulinari, S., & Soneryd, L. (2020). Sociologiska perspektiv på coronakrisen. Fyra sociologer om samhällets reaktion på covid-19. *Sociologisk Forskning*, 57(1), 67–76.
- Flichy, P. (2007). *Internet Imaginaire*. Cambridge: MIT Press.
- Foucault, M. (Ed.). (1985). *Discourse and truth: The problematization of parrhesia*. Evanston: Northwestern University.
- Granestränd, C. (2020, 4 maj). Så kom smittan in på äldreboenden. Dagens Samhälle. <https://www.dagens-samhalle.se/nyhet/sa-kom-smittan-pa-aldreboenden-32459>
- Gustafsson, L. (1989). *Problemformuleringsprivilegiet: Samhällsfilosofiska studier*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag
- Haglund, A. (2020, 17 april) Corona blottar bristerna inom äldreomsorgen. Arbetarskydd. <https://www.arbetarskydd.se/arbetsmiljo/corona-blottar-bristerna-inom-aldreomsorgen-6993789>
- Jasanoff, S., & Kim, S.-H. (Eds.). (2015). *Dreamscapes of Modernity: Sociotechnical Imaginaries and the Fabrication of Power*. Chicago: University of Chicago Press.
- Johansson, R., Danielsson, E., Eriksson, K., Kvarnlöf, L., & Karlsson, R. (2018). At the external boundary of a disaster response operation: The dynamics of volunteer inclusion. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 26(4), 519-529.
- Lagercrantz, M. (2020, 20 juni). Satsning på personal kan ha stoppat smitta på äldreboenden. Sveriges Radio. <https://sverigesradio.se/artikel/7498763>

tema

- Rahm, L. (2019). *Educational imaginaries: A genealogy of the digital citizen*. Linköping: Linköping University.
- Söderlind, Å. (2009). *Personlig integritet som informationspolitik. Debatt och diskussion i samband med tillkomsten av Datalag (1973:289)*. Borås: VALFRID.
- Sundin, J. (1994). Vägen mot ett längre liv. Socialhistoriska aspekter på pre-vention under 1800-talet. In G. Carlsson, & O. Arvidsson (Eds.), *Kampen för folkhälsan*. Stockholm: Natur och kultur.
- Svanberg, K. (2020). Sverige bryter mot mänskliga rättigheter när de offrar de äldre. *Göteborgs-Posten*, 23 april 2020. Hämtat från: <https://www.gp.se/debatt/sverige-bryter-mot-m%C3%A4nskliga-r%C3%A4ttigheter-n%C3%A4r-de-offrar-de-%C3%A4ldre-1.27134941>
- Wachinger, G., Renn, O., Begg, C., & Kuhlicke, C. (2012). The Risk Perception Paradox—Implications for Governance and Communication of Natural Hazards. *Risk Analysis*, 33, 1049-1065, doi:10.1111/j.1539-6924.2012.01942.x.
- Winner, L. (1980). Do Artifacts Have Politics? *Daedalus*, 109(1), 121-136.